

ПРАВО

УДК 343.2

Вапсва Ю.А.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та адміністративного права Харківського економіко-правового університету

Щодо помилки в кримінальному праві

Анотація: стаття присвячена можливості помилки в кримінальному праві, видам помилки, а також її впливу на встановлення суб'єктивної сторони складу злочину і на кримінальну відповідальність в цілому.

Ключові слова: помилка, омана, кримінальна відповідальність, уявлення суб'єкта, склад злочину.

Аннотация: статья посвящена возможности ошибки в уголовном праве, видам ошибки, ее влиянию на установление субъективной стороны состава преступления и на уголовную ответственность в целом.

Ключевые слова: ошибка, заблуждение, уголовная ответственность, представление субъекта, состав преступления.

Summary: The article is devoted possibility of error in a criminal law, will give out error, and also its influence, on establishment of subjective side of corpus delict and on criminal responsibility on the whole.

Key words: error, criminal responsibility, presentation of subject, corpus delict.

Вивчення практики засвідчує, що значна кількість помилок в кваліфікації визначається неправильним встановленням вини особи, яка скоїла злочин. Суб'єктивна сторона складу злочину відображає внутрішній світ людини при його підготовці до злочину, в момент реалізації злочинного наміру, а також у випадку необережного завдання шкоди.

Згідно з ч.1 ст. 2 Кримінального кодексу України підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небез-

зпечного діяння, яке містить склад злочину. Помилка, як похідна від викривленого уявлення суб'єкта про об'єктивну дійсність, входить в структуру суб'єктивної сторони складу злочину. Наявність помилки впливає на посилення, пом'якшення або взагалі на відсутність кримінальної відповідальності.

В кримінальному праві виділяють юридичну та фактичну помилки, які кожна по-своєму впливає на встановлення суб'єктивної сторони складу злочину і на кримінальну відповідальність в цілому. Щоб уявити суть явища, встановити межі його дії, треба визначитись з його поняттям. А.Ш. Якупов вбачає в помилці неправильне уявлення (оману) особи щодо юридичних властивостей або фактичних обставин діяння, що вчиняється [1, с. 137]. Така ж позиція у В.А. Якушина, який розуміє під помилкою оману особи відносно об'єктивних властивостей суспільно небезпечного діяння, які характеризують його як злочин [2, с. 35]. Такої ж думки Н.К. Семерньова, для якої помилка – це омана (неправильне уявлення) особи про дійсні юридичні та фактичні обставини вчинюваного діяння [3, с. 207].

Іншої думки дотримується Л.Н. Кривоченко, розуміючи під помилкою неправильне уявлення особи щодо юридичних властивостей або фактичних ознак вчинюваного діяння [4, с. 147]. Такий же підхід у А.В. Наумова: «Помилка – це неправильне уявлення особи щодо дійсного юридичного або фактичного характеру дії або бездіяльності, що вчиняються, чи їх наслідків» [5, с. 233].

Як бачимо, є дві позиції щодо поняття помилки в кримінальному праві. Перша помилка ототожнюється з оману. Друга помилка визначається як неправильне уявлення відносно тих чи інших обставин. На мою думку, більш слушною є друга.

Співвідношення між оману та помилкою розглядали філософи П.С. Заботін, Ф.А. Селіванов и Э.М. Чудінов. Вони дотримувались положення, що помилку і оману ототожнювати не можна. Це два самостійні поняття, які тісно взаємопов'язані, а тому їх слід аналізувати разом.

П.С. Заботін вважав, що омана і помилка в діалектичному процесі пізнання означають незавершеність відображення, його неповноту, яке обумовлене низкою факторів об'єктивного і суб'єктивного порядку. Основним критерієм відмежування омани від помилки є накоплений у процесі існування життєвий досвід особистості, а також знання, отримані людиною.

Ф.А. Селіванов і Е.М. Чудінов вбачали в помилці більш широке (родове) поняття, що включає в себе оману. А тому, ототожнювати помилку з оманою є неправильним.

Різницю між ними перший вбачав в тому, що помилка – це неправильність з самого початку, в якій не треба сумніватися потім при аналізі вчиненого. Омана ж, навпаки, деякий проміжок часу приймається за істину, і тільки потім суб'єкт усвідомлює або дізнається, що його дії були помилковими, небажаними, та результат не настав по певним причинам. Тобто кінцевий результат дещо об'єднує ці два поняття. Як при помилці, так і при омані настає той результат, до якого прагнула людина.

Тому можна зробити висновок, що поняття помилки не слід ототожнювати з поняттям омани. Тому, більш слушною є точка зору, при якій помилку визначають як неправильне уявлення. А тому більш правильним та прийнятним в кримінальному праві слід вважати, що помилка – це неправильне уявлення особи щодо юридичного характеру та фактичних обставин вчиненого діяння та його наслідків.

Література:

1. Уголовное право УССР. Общая часть. Под ред. В.В. Сташиса, А.Ш. Якупова. – К.: Вища школа. – 1984. – 383 с.
2. Якушин В.А. Ошибка и её уголовно-правовое значение. – Казань: Изд-во Казанского ун-та. – 1988. – 128 с.
3. Уголовное право. Общая часть. Под ред. Козаченко У.Я., Незнамова З.А. – М.: ИНФРА М-НОРМА. – 1997. – 503 с.
4. Уголовное право Украины. Общая часть. Под ред. М.И. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тация. – Харьков. – 1998. – 357 с.
5. Наумов А.В. Российское уголовное право. Общая часть. Курс лекций. – М.: Бек. – 1996. – 550 с.